

Procesy demograficzne w województwie łódzkim w XXI wieku

pod redakcją
Piotra Szukalskiego

 WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO
Łódź 2015

Wprowadzenie

Przemiany demograficzne – przede wszystkim depopulacja i starzenie się ludności – coraz częściej przedstawiane są, w zależności od nastawienia osoby/instytucji oceniającej, jako wyzwanie lub jako zagrożenie. Wyzwanie – albowiem zmniejszająca się liczba ludności oznaczać może poprawę stanu środowiska, lepsze zaspokajanie potrzeb ludności, redukcję skali takich problemów społecznych jak bezrobocie; zaś starzenie się ludności prowadzić może do wzrostu popytu na pracochłonne usługi opiekuńczo-pielęgnacyjne i powstawania nowych nisz rynkowych w ramach „srebrnej” gospodarki. Zagrożenie natomiast – gdyż mniejsza liczba mieszkańców oznacza wyższe przeciętne i krańcowe koszty zaopatrzenia w usługi społeczne, czy niższe wpływy podatkowe, z kolei wyższy odsetek osób starszych prowadzi do wyższego udziału wydatków socjalnych w ramach PKB i wzrostu zapotrzebowania na bardzo kosztowne usługi lecznicze i pielęgnacyjne w ostatnich latach życia. Niejednoznaczność oceny długookresowych skutków przemian demograficznych nie zmienia przekonania, iż oceny negatywne, obawy przed skutkami depopulacji, a zwłaszcza „sivego tsunami”, zdecydowanie przeważają nad nadziejami związanymi z tymi procesami.

Od kilkunastu lat w polskich realiach myślenie o przyszłości demograficznej widoczne jest również w skali mezzzo, tj. w skali regionów/województw, a nie jedynie w skali kraju. Kolejne województwa odkrywają, że przemiany demograficzne mogą stać się głównym hamulcem rozwoju nie tylko w długim, ale również w średnim okresie¹. Do grona takich regionów dołączyło kilka lat temu województwo łódzkie. Po latach marginalizowania problematyki demograficznej i doszukiwania

1 Ten sposób myślenia widoczny jest już na poziomie lokalnym. Prowadzone w Katedrze Socjologii Stosowanej i Pracy Socjalnej UŁ badania liderów lokalnych wskazują, że wyludnianie się wskutek emigracji, a zwłaszcza emigracje zagraniczne osób młodych są wymieniane obecnie na pierwszym miejscu jako zagrożenie rozwoju przez samorządowców województwa łódzkiego, spychając bezrobocie, ubóstwo i inne problemy na dalszy plan.

się w odpływie młodych ludzi w przeważającej mierze pozytywów („eksport bezrobocia”, *remittances*, doświadczenia zawodowe, praktyczna znajomość języków obcych), do świadomości władz województwa i opinii publicznej dociera to, że zmniejszanie się liczby ludności w połączeniu ze wzrostem odsetka osób starszych będzie decydować o przyszłości regionu. Przejawem powyższej zmiany w sposobie myślenia jest silne akcentowanie problematyki ludnościowej w dokumentach strategicznych województwa, w tym uchwalenie regionalnego *Planu przeciwdziałania depopulacji*.

Niniejszy tom poświęcony jest analizie sytuacji demograficznej województwa łódzkiego, ze szczególnym uwzględnieniem stolicy regionu. Łódź bowiem – w okresie PRL określana mianem demograficznego laboratorium Polski, z uwagi na przyspieszony proces przemian struktury i wielkości rodziny – jest „odpowiedzialna” w dużym stopniu za sytuację ludnościową regionu, gdyż zamieszkuje ją prawie 30% populacji regionu, a jednocześnie wyróżnia się na tle innych wielkich miast zarówno złą sytuacją zdrowotną, jak i niską atrakcyjnością osiedleńczą.

W skład niniejszego tomu wchodzi sześć opracowań poświęconych kolejno: przemianom dotyczącym liczby i rozmieszczenia ludności regionu, zachowaniom rozrodczym, rodzinom i małżeństwom, sytuacji zdrowotnej, migracjom oraz specyfice sytuacji ludnościowej Łodzi. Teksty te zostały przygotowane przez pracowników i doktorantów Uniwersytetu Łódzkiego, jednostki akademickiej, która w naturalny sposób predestynowana jest do prowadzenia badań w zakresie przemian ludnościowych na tym terenie. W ostatnich kilkunastu latach pracownicy tej uczelni przygotowali wiele opracowań poświęconych problematyce przemian demograficznych regionu, czego wyrazem niech będzie znajdujący się poniżej spis najważniejszych, zwartych pozycji z ostatnich lat. Duża część z tych opracowań dostępna jest w elektronicznej wersji w Repozytorium Uniwersytetu Łódzkiego (<http://dspace.uni.lodz.pl:8080/xmlui/>).

Piotr Szukalski

Bibliografia

- Bald K., Markowski T. (red.) [2005], *Obszar metropolitalny Łodzi – wyzwania i problemy*, Biuletyn KPZK PAN, z. 215
- Dzieciuchowicz J. [2014], *Ludność Łodzi – rozwój i przemiany strukturalne*, Wyd. UŁ, Łódź
- Janiszewska A. [2007], *Dobór przestrzenny i demograficzno-społeczny małżeństw zawieranych w Łodzi*, Wyd. UŁ, Łódź
- Janiszewska A. [2013], *Zachowania matrymonialne i prokreacyjne w Polsce – ujęcie geograficzne*, Wyd. UŁ, Łódź
- Kałuża D., Kowaleski J. T., Lange M., Nowak-Sapota W., Szukalski P. [2008], *Problemy demograficzne społeczności łódzkiej w aspekcie społeczno-ekonomicznym i zdrowotnym*, Wyd. Biblioteka, Łódź
- Kowaleski J. T. (red.) [1997], *Procesy demograficzne w Makroregionie Środkowym*, Absolwent, Łódź
- Kowaleski J. T. (red.) [2002], *Reprodukcja ludności i mobilność przestrzenna na obszarze Ziemi Łódzkiej*, Wyd. UŁ, Łódź
- Kurek S., Lange M. [2013], *Zmiany zachowań prokreacyjnych w Polsce w ujęciu przestrzennym*, Wyd. Nauk. UP, Kraków
- Liszewski S. [2001], *Zarys monografii województwa łódzkiego*, ŁTN, Łódź
- Obraniak W. [2007], *Ludność Łodzi i innych wielkich miast w Polsce w latach 1984–2006*, Urząd Statystyczny w Łodzi, Łódź
- Rokicka E. (red.) [2013], *Jakość życia mieszkańców Łodzi i jej przestrzenne zróżnicowanie*, Wyd. UŁ, Łódź
- Rzepakowski A. [2008], *Ludność miasta Łodzi w latach 1918–1939*, Wyd. UŁ, Łódź
- Starosta P. (red.) [2012], *Zróżnicowanie zasobów kapitału ludzkiego i społecznego w regionie łódzkim*, Wyd. UŁ, Łódź
- Szukalski P. (red.) [2010], *Społeczno-demograficzne wyzwania stojące przed Łodzią i województwem łódzkim*, „Acta Universitatis Lodzianensis. Folia Sociologica”, nr 35, Wyd. UŁ, Łódź, <http://dSPACE.uni.lodz.pl:8080/xmlui/handle/11089/254> [dostęp 12.09.2015]
- Szukalski P. [2012], *Sytuacja demograficzna Łodzi*, Wyd. Biblioteka, Łódź, <http://dSPACE.uni.lodz.pl:8080/xmlui/handle/11089/3445> [dostęp 12.09.2015]
- Szukalski P. [2012], *Raport z realizacji grantu Prezydenta Miasta Łodzi „Zapaść demograficzna Miasta i jej skutki dla przyszłości Łodzi”*, <http://dSPACE.uni.lodz.pl:8080/xmlui/bitstream/handle/11089/3539> [dostęp 12.09.2015]
- Szukalski P., Fernandez-Martinez C., Weyman T. [2013], *Łódzkie Region: Demographic challenges within an ideal location*, „OECD LEED Working Paper”, http://www.oecd.org/cfe/leed/LODZKIE%20REGION_V7.pdf [dostęp 12.09.2015]